

УДК 339.9.012.23

Гудзь М.В.¹, Соляна Т.М.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БТЕ-0214м НУ «Запорізька політехніка»

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ОПОДАТКУВАННЯ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАСЛІДКИ

Глобалізація, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, електронної комерції та зростання мобільності факторів виробництва стали відмінними рисами ХХІ ст. Інтеграція фінансових ринків, лібералізація процесів переміщення капіталу, рух значних інформаційних потоків, міграція трудових ресурсів – це далеко не повний перелік виявів глобалізації, яка має як позитивні, так й негативні наслідки. У сучасному світі кризовий стан однієї економіки за ланцюговим ефектом призводить до рецесії економік інших країн на протилежному боці земної кулі.

Мета дослідження - вплив алгоритму процесів глобалізації на процеси економіки та податкову систему України.

Через глобалізацію та розвиток інформаційно-комунікативних технологій посилилось протиріччя між глобальною економікою та локальним характером оподаткування і тим самим гостро порушили питання необхідності модифікації сучасних систем оподаткування [1, с. 47]. В. Танзі узагальнив перелік явищ сучасної глобальної економіки, стрімке розвиток яких спричинив зміну існуючих податкових систем: зростання обсягів інтернет-торгівлі; поширення практики використання електронних грошей; трансфертне ціноутворення; складність оподаткування фінансового капіталу; поширення офшорних зон; похідні фінансові інструменти; зростання міжнародної активності громадян. В. Танзі називає чинники впливу глобалізації на систему державних фінансів й податків «фіскальними термітами», які зсередини «роз'їдають» цілісність податкової системи країни [2, с. 5–15]:

- електронна комерція та електронні трансакції зменшує базу оподаткування, оскільки торгівля відбувається віртуальними товарами з використанням інтернет технологій, походження яких встановити неможливо. Швидкий розвиток електронної торгівлі зумовлений зменшенням витрат на оформлення документації на товари та їх подальше обслуговування, що дозволяє в значній мірі знизити їх собівартість і можливість уникнути оподаткування;

- електронні гроші: за такої системи обігу грошей під прямою загрозою опиняються як податки з продажу, оскільки торговельно-посередницькі трансакції не підпадають під систему документального обліку, так і прямі податки;

- офшорні зони є одним з найбільш відомих механізмів ухиляння від сплати податків саме з використанням офшорних зон, а саме відкриття рахунків в таких зонах та переливання в них капіталів;

- деривативи та хеджові фонди пов'язані з проблемою ідентифікації бенефіціарія подібних угод, трансакцій, доходів, а також визначення його місця резиденції та місця походження доходу є дуже значною;

- нездатність оподатковувати фінансовий капітал, оскільки на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій існує можливість швидкого переміщення інформації та грошей між країнами, тому платники податків можуть обирати для свого резидентства низько податкові юрисдикції [3, с.62];

- зростаюча іноземна активність резидентів сприяє тому, що в силу обмеженості обміну інформацією між податковими органами різних країн, особи, що здійснюють свою діяльність за кордоном можуть ухилятися від сплати податків на доходи отримані в інших країнах. Хоча Україна має

договори з 60-ма країнами світу про уникнення подвійного оподаткування – низький рівень розвитку податкової системи в нашій країні у будь-якому випадку провокує приховування доходів і недоотримання коштів бюджетом [4, с.73].

До основних тенденцій глобалізації та оподаткування в Україні у 2023 – 2024 роках можна віднести наступне:

- зміни у фіскальній політиці: було збільшено військовий збір з 1,5% до 5% для резидентів, підвищено податки для індивідуальних підприємців та малого бізнесу, введено 50% податок на прибуток банків та 25% податок на прибуток фінансових компаній;

- інституційна активність України у міжнародних ініціативах. Прикладами таких є боротьба з офшоризацією (BEPS) та автоматичний обмін податковою інформацією (CRS). Це допомагає запобігати втратам доходу через відтік капіталу за кордон;

- поглиблення деструктивних явищ у глобалізаційних процесах створює середовище, де країни конкурують за залучення міжнародного капіталу. Україна знижує податкове навантаження для бізнесу в певних секторах, впроваджуючи стимули, такі як податкові канікули та пільги для ІТ-індустрії;

- значний вплив робочої сили за період 2022–2024 рр. різко негативно позначається на сукупній пропозиції трудової сили в державі. Понад 6 млн. людей виїхало закордон під час війни, і ця цифра лише збільшується. Згідно даних НБУ, обсяги приватних грошових переказів за рік зменшилися на 18% та становили 0,8 млрд. дол., а заробітна плата, яку українці отримують із-за кордону, скоротилася на 22,2%, у свою чергу інші приватні перекази, що надійшли через офіційні канали, скоротилися на 17,1%[5].

Тож, можна виділити такі наслідки глобалізації для оподаткування: участь у глобальних податкових ініціативах сприяє отриманню фінансової допомоги від міжнародних партнерів та розвиток цифровізації, що спрощує процеси для платників податків та знижує корупційні ризики. Незважаючи на більш негативний вплив міграції та впливу робочої сили на економіку, є і зворотній бік: сучасні технології отримання доходів, податкова конкуренція між різними країнами створюють передумови для абсолютно законної оптимізації податкових платежів резидентами різних країн.

Але є певні недоліки. По-перше, це висока податкова ставка, що може пригнічувати розвиток бізнесу та зменшувати активність відновлення після війни. По-друге, через несприятливі умови для інвесторів (воєнний стан та підвищені податки) може знизитися рівень інвестицій.

Отже, вплив глобалізації на систему та механізм оподаткування неоднозначний за наслідками та складний за своєю суттю. Як було сказано вище, наслідки глобалізації є більш негативними, оскільки в таких умовах відбувається руйнування бази оподаткування. Через неможливість вчасно

слідкувати за тенденціями розвитку податковими органами втрачається ефективність реалізації успішної податкової політики в країні. Також, складна ситуація в світі робить неможливою міжнародну співпрацю у сфері податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Крисоватий А. І. Глобалізація податкової політики в контексті економічної інтеграції України в Європейський Союз / А. І. Крисоватий // Вісник Тернопільської академії народного господарства. Спец. випуск «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: глобалізація і нова економіка – наслідки для Європи і України». Ялта–Форос, 2002. С. 80–84.
2. Tanzi V. Taxationinan Integrating World / V. Tanzi. – Washington D.C.: Brooking, 1995. 235 p.
3. Юрій С. І. Економічні проблеми ХХІ століття: міжнародний та український виміри / С. І. Юрій, С. В. Васильєва та ін. К.: Знання, 2007. 595 с.
4. Мельник П. В. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: [моногр.] / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій та ін. К.: Знання України, 2008. 675 с. 4
5. Платіжний баланс України в листопаді 2024 року / Департамент статистики та звітності, управління статистики зовнішнього сектору [електронний ресурс] URL: https://bank.gov.ua/files/ES/State_m.pdf (Дата звернення 21.01.2025)